

7. Маслов С. Ю. Асимметрия познавательных механизмов и ее следствия // Семиотика и информатика. – Вып. 20. – М., 1982. – С. 3–34. – URL=<http://www.philosophy.ru/library/logic/maslov/01.html>.
8. Наскільки важлива проблема ідентичності? (Матеріали бесіди Катерини Маркечко) // ДИАЛОГ.ua. – URL=<http://dialogs.org.ua/ru/dialog/opinion/2/51>.
9. Слостенин В. А. Университетское педагогическое образование: проблемы и решения // Профессионально-педагогическая культура: история, теория, техника: Матер. Всерос. научно-практ. конференции. – Белгород: Из-во БГУ, 1996. – С. 4-9.
10. Шарыгин И. Ф. Цели, задачи и стандарты математического образования // URL=<http://www.shevkin.ru/?action=Page&ID=487>.

УДК 378. 147. 134: 37.013.77

Е.О. Манжос

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ЗАСОБАМИ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

У статті визначається модель колективного навчання у процесі викладання. Модель колективного навчання базується на роботі в малих групах на протилежність до викладання у цілому класі. Проведення уроку з колективного навчання змінює роль вчителя з головного виконавця на хореографа діяльності малої групи. Розглядаються шляхи активізації співробітництва у процесі інноваційного навчання.

In the article the cooperative learning model in the process of teaching is determined. The cooperative learning model relies on small group work as contrasted to whole class teaching. Conducting a cooperative learning lesson changes the teacher's role from that of center stage performer to choreographer of small group activity. The ways of activation co-operation during the innovative teaching are considered.

Постановка проблеми. Нова система освіти передбачає реформування роботи навчальних закладів, зумовлюючи потреби в оновленні професійної підготовки та професійній діяльності педагога, котрі пов'язані з розвитком засобів комунікації та інформаційних тенденцій у сучасній освіті. Тому виникає необхідність реалізації “досконалішої концепції і технології, впровадження нових підходів до вирішення освітньо-виховних завдань на всіх рівнях підготовки, починаючи з початкової і завершуючи вузівською” [6: 4].

Аналіз останніх досліджень. У 60-х роках ХХ ст. у зарубіжній педагогіці дослідження інноваційних технологій ґрунтувалися, здебільшого, на теорії інноваційних процесів у системі навчання і виховання, виробленні рекомендацій щодо їхнього впровадження. У 70–80-х роках ХХ століття Д.Джонс і Р.Джонс розробили модель “навчання разом” (learning together), згідно з якою студенти працюють у малих групах з 4-5 осіб над окремим завданням для їхньої групи, розробляючи спільну відповідь.

Р.Славін запропонував метод “змагання-гри”, який застосовувався для навчання у малих групах.

У 1978 році Е.Аронсон запропонував метод “пилки” (jigsaw) для роботи з кожним студентом у групі.

Українські педагоги – вчені та практики: І.Багацький, К.Бондарьова, Л.Буркова, Р.Гуревич, І.Дичківська, М.Єфіменко, І.Зязюн, О.Тонов, М.Кадемія, О.Козлова, Г.Лаврентьева, Л.Макрідіна, В.Паламарчук, А.Підласий, І.Підласий, С.Сисоева, Є.Чернихович та інші досліджують та впроваджують нові, максимально ефективні технології навчання і виховання, результатом яких є формування високоадаптованої, активної, творчої особистості. Звичайно, що пошук і впровадження нового не є для них основною метою.

Головне – забезпечення адекватності навчально-виховного процесу та його результатів вимогам суспільства. Проте всі вони прийшли до висновку, що інноваційні процеси оптимально відповідають характеру сучасних соціальних вимог. З огляду на перспективу, інноваційне навчання і виховання, що є нині, маючи досвід минулого, на противагу традиційному, функціонує нині, орієнтуючись на майбутнє.

Отже, вітчизняний і зарубіжний досвід засвідчує несплинний пошук нових інтерактивних методів навчання, котрі оптимально відповідають характеру сучасних соціальних вимог, орієнтованих на формування готовності особистості до швидких змін у соціумі за рахунок розвитку здібностей до активної творчості, креативних форм мислення, а також здатності до співробітництва з іншими людьми.

Мета даної статті. Упровадження нового має свої особливості, прогнозуючи які, ми можемо успішно подолати проблеми щодо формування професійної компетентності майбутнього вчителя засобами інноваційних технологій.

Виклад основного матеріалу. Докорінна зміна в політичній та економічній системах спонукає людину переглянути її спосіб життя, відношення до інших і до світу загалом. Таким чином, пріоритетною метою сучасної освіти є навчання здобуттю знань, досвіду, навчання праці, співіснуванню, життю в оновленому суспільстві.

Деякі дослідники (І.Дичківська, І.Зязюн, Г.Селевко) дійшли до висновку, що навчання здобуттю знань, досвіду – вміння одержувати і обробляти одержану інформацію та передавати її іншим. Навчання працювати полягає в здатності оволодіти професійними знаннями та вміло оперувати ними, одержавши різні фахові ролі в роботі з колективом. Навчання співіснуванню має метою здійснення соціальних, дружніх і родинних стосунків з іншими людьми, навчання життю в оновленому суспільстві [1; 3; 8].

Проблема формування професійної компетентності майбутнього вчителя в умовах сучасної вищої педагогічної освіти є однією з головних у низці актуальних освітніх проблем. Це зумовлено необхідністю формування у студентів професійного педагогічного мислення, під яким ми розуміємо здатність виявляти властивості об'єктів, здійснювати аналіз та структурізацію їхніх компонентів, формувати педагогічну думку на основі вивчення педагогічних теорій і досвіду професійної педагогічної діяльності, здатність пояснювати педагогічні знання, одержувати нові. Отже, професійне мислення майбутнього вчителя має базуватися на високому рівні теоретичної, методологічної та світоглядної культури [2: 330].

Підготовка сучасного педагога, здатного реалізовувати ідеї особистісно орієнтованої освіти, оригінально вирішувати актуальні освітньо-виховні та соціокультурні проблеми, вимагає особливих підходів до характеру його практичної та розумової реальності (А.Вербицький, М.Кларін, В.Сластьонін та ін.).

У нашій системі навчання акцент переноситься на впровадження інтерактивних методів, що дозволяє навчальну діяльність максимально трансформувати в інтелектуально-творчу [2: 328].

Розвіток педагогічної культури в процесі вивчення іноземних мов здійснюється в практичній діяльності. Це передбачає організацію різних способів навчальної діяльності. Використання інтерактивних методів навчання дозволяє засвоювати навчальний матеріал у формі активної діяльності, а не у формі його заучування. Використання методів інтерактивного навчання вимагає застосування індивідуальних пізнавальних стратегій та сприяє виробленню комунікативних навичок у студентів. Це дозволяє студентам не лише краще засвоїти іноземну мову як предмет вивчення, а й сприяє виробленню навичок, необхідних у майбутній професійній діяльності.

Урок іноземної мови має благосприятливі можливості організації інтерактивного спілкування: колективного (уроки-конференції), групового (у процесі використання кооперативного методу). Рішення комунікативних завдань інтенсивно розроблялися останнім часом у контексті теорії спілкування А.Бодальовим, А.Грушинським, В.Кан-Каликом, О.Леонтьєвим. У процесі спілкування виникають та стверджуються норми, котрі згодом становляться регулятором поведінки особистості.

Інтерактивне спілкування в процесі проведення рольової гри сприяє створенню ситуації успіху для кожного студента, тому що вчитель розподіляє ролі з урахуванням індивідуальної готовності кожного студента до успішного виконання запланованого завдання. Основою здійснення такої педагогічної підтримки є фасилітуюча діяльність педагога, в основі якої покладено теорію розвиваючого навчання, представлена в роботах Л. Анціферової, В. Давидова, В. Мухіна, Д. Ельконіна.

Використання методів кооперованого навчання на уроках іноземної мови дозволяє кожному студенту стати активним учасником навчального процесу, розвивати свої комунікативні й організаторські здібності, активізувати свою пізнавальну діяльність. Кооперативне навчання – це могутній інструмент розвитку педагогічної культури та розвитку професійно-значущих особистісних якостей майбутніх учителів (комунікабельність, ініціативна емпатія, вміння слухати, витримка).

За умов кооперативної взаємодії відбувається децентрація особистості, завдяки якій здійснюється міжособистісне пізнання, формується гуманне ставлення до інших людей.

Децентрація – один із механізмів розвитку пізнавальних процесів особистості, формування її моральної зрілості для вдосконалення комунікативної компетентності.

Співпраця (кооперація) – це діяльність, яка поділена на “двох”, тому і потребує наявності загальних інтересів, мотивів, установок. Рівність прав у мовленнєвому партнерстві є лише в тих ситуаціях, де немає інших перешкод, заперетів для висловлювань, крім стримуючих імпульсів зі сторони комунікантів.

Як відомо, навчання представляє собою суспільну активну пізнавальну діяльність, яку організовує і контролює вчитель. У працях багатьох вітчизняних і зарубіжних науковців підкреслюється важливість діяльності “співпраці” і “взаємодії” учнів з учителем (Ю. Друзь, Л. Паламар, В. Скалкін, D. Allright, R. Coulthard, J. Sinclair та ін.). Така єдність діяльності вчителя і діяльності учнів дає можливість для ефективної організації взаємодії учнів і продуктивної форми їхнього спілкування “з властивим їй елементом змагання, безпосередності, непідробного інтересу” [9: 110].

Взаємодія (Interaction) розглядається як засіб залучення учнів у процес комунікації на уроці. Думка про сутність спілкування як про взаємодію “суб’єкт-суб’єкт” притаманна позиціям більшості психологів і соціологів (О. Бодальов, Л. Буєва, М. Ломов та ін.). Для навчального процесу важливою складовою є реалізація системи відношень “учитель-учень” так само, як “суб’єкт-суб’єктної” взаємодії.

D. Allright зазначає, що взаємодія – обов’язкова соціальна природа навчальної поведінки, педагогіки навчання у широкому значенні [10].

Отже, успішне навчання мовленнєвої взаємодії, що є необхідною умовою формування комунікативних умінь, неможливе без наявності ситуацій взаємодії вчителя з учнями, учнів між собою. Ситуація активної взаємної довіри стимулює бажання передавати свої думки, що посилює мотивацію навчання.

Студенти надають перевагу груповим формам роботи. Для них спільна колективна діяльність і спілкування набувають особливої значущості, вони прагнуть оволодіти новими формами і способами навчання, пізнати інших людей у спілкуванні, організувати взаємовідношення з учителем та один з одним.

Робота в колективі над поставленою проблемою дозволяє студентам краще пізнати себе, порівняти свої думки і відчуття з баченням цієї проблеми іншими людьми, впевнитись, що його точку зору поділяють важливі для нього члени групи. Студенту також необхідно самому акцептувати погляди інших та відстоювати свої думки, якщо вони розбіжні.

Працюючи в групах, міні-групах, студенту набагато простіше подолати свою невпевненість, несміливість, розвинути свої лідерські якості. Робота в малих групах активізує пізнавальні і творчі процеси, вдосконалює комунікативну компетентність, розвиває практичне і проблемне мислення, що в результаті стають чинниками зростання рівня педагогічної культури майбутнього вчителя. На думку К. Брумфіта, робота в малих групах найбільш точно, ніж інші форми організації навчання на заняттях, моделює реальні ситуації

спілкування і представляє собою самий гнучкий, інтегративний, гуманний спосіб керування навчанням, котрий має у своєму розпорядженні вчитель. Кожна людина в групі вже має в собі діалогічно-суб'єктивну форму спілкування як свою природню тенденцію, і все, що відбувається в групі – це самовиявлення цієї форми, яка знайшла тут свої умови для успішного її визначення [12: 78].

К. Роджерс пояснює популярність своїх груп і метода групової дискусії потребою людей у спілкуванні, котра зростає із явища дегуманізації культури сучасного світу [7: 9].

Модель міжособистісної взаємодії в групі, що побудована на основі почуття причетності, підтримки, уваги та турботи, а не на ворожнечі та неприязні, створює умови для комунікативної діяльності, обміну інформацією, сприяє розвитку прагнення до успіху. Феномен групової взаємодії обговорюється в педагогіці в роботах S.Booscock, M.Dobson, Н.Клюєвої та ін. [4; 11; 13].

Нам представляється, що популярність груп інтенсивного навчання іноземної мови пояснюється тими самими причинами: особистість того, хто навчається успішно соціалізується.

За умов використання кооперативного методу навчання центр уваги переноситься з активної діяльності вчителя на активну діяльність учнів, перетворюючи заняття з іноземної мови в процес взаємодії учителя і учнів, у якому створюються оптимальні умови для мовленнєвої взаємодії комунікантів та формуються комунікативні уміння.

Таблиця Д.Джонсона і Р.Джонсона (табл.1) порівнює три типи навчальної діяльності (кооперація, суперництво та індивідуалізація) і наочно демонструє переваги кооперативного методу навчання [5: 95].

Таблиця 1.

Навчальне середовище і творчі процеси

Пізнавальні і творчі процеси	Кооперація	Суперництво	Індивідуалізація
Оволодіння фактичною інформацією	+		
Зберігання, використання, передавання фактичної інформації, концепції, прийомів	+		
Оволодіння концепціями і прийомами	+		
Розвиток мовленнєвих навичок	+		
Здібність до вирішення завдань	+		
Навички кооперації	+		
Творчі здібності, оригінальність і незвичайність мислення, проективна полемічність	+		
Усвідомлення і використання своїх здібностей	+		
Здатність перспективного вибору	+		
Темп і якість роботи звичайного тренувального характеру		+	+

Отже, у колективі, де вивчають іноземну мову, культурні та лінгвістичні ідеї набувають форми шляхом осмисленого міжособистісного спілкування, котре відбувається між викладачами, однокласниками, носіями мови, що допомагає студентам найбільш ефективно реалізувати їхні мовленнєві можливості.

Інтерактивне навчання відноситься до ситуацій, в яких викладачі, студенти та інші особи свідомо чи підсвідомо впливають на діяльність один одного. Використання методів кооперованого навчання вимагає застосування індивідуальних пізнавальних стратегій. Робота в групах, малих групах сприяє виробленню комунікативних навичок у студентів. Це дозволяє студентам не лише добре засвоїти іноземну мову як предмет вивчення, а й сприяє виробленню умінь та навичок, необхідних у майбутній професійній діяльності.

Більш детальне висвітлення шляхів активізації співробітництва у процесі інноваційного навчання ми плануємо здійснити в наступних публікаціях.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології. – К., 2004. – 351с.
2. Дичківська І.М. Формування інтелектуальних мотивів у контексті інноваційного навчання в підготовці фахівців: методологія, технологія, теорія, досвід, проблеми: Зб. наук. пр. Ч. 3. – Київ – Вінниця, 2003. – С. 327-331.
3. Зязюн І.А. Культура в контексті політики та освіти // Містечтво та освіта. – 1998. – №2. – С.2-8.
4. Ключева Н. В. Программа социально-психологического тренинга педагогов. – С-Пб.: Изд-во С-Пб. ун-та, 1992. – 25 с.
5. Митина Л.М. Эмоциональная гибкость учителя – М.: Флинт, 2001. – 191с.
6. Підласий І.П., Трипольська С.А. Формування професійного потенціалу як мета підготовки вчителя // Рідна школа. – 1998. – №1. – С.3-8.
7. Роджерс К. Р. Консультирование и психотерапия практической работы: Монография / К.Р. Роджерс. – М.: ЭКСМО – ПРЕСС, 1999. – 464 с.
8. Селевко Г.К. Современные образовательные технологии. – М., 1998. – 255с.
9. Эльконин Д. Б. Психология игры. – М.: Педагогика, 1978. – 304 с.
10. Allright D. Observations in the language classroom. – London., N.Y.: Longman, 1988. – 288 p.
11. Wooscock S.S., Shild E.O. Simulation games in learning. – Beverly Hills. C A: Sage, 1968. – 340 p.
12. Brumfit C. The functional – notional approach: from theory to practice. – New York: Oxford univ. press, 1984. – 235 p.
13. Dobson J. M. Effective techniques for English conversational groups. – Washington, D. C., 1992. – 137 p.

УДК 371.134

О.В. Марк

ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ УЧИТЕЛЯ У ВІТЧИЗНЯНІЙ ТА ЗАРУБІЖНІЙ ПЕДАГОГІЦІ

У статті розглядаються основні підходи до розуміння професійної компетентності вчителя, робиться спроба систематизувати зміст поняття “професійна компетентність” на основі досліджень вітчизняних та зарубіжних учених.

The main approaches to dealing with the problem of competence of the teacher are reviewed in this article, it is also making attempt to systemizing the content of the notion of “professional competence” on the basis of researches of foreign and native authors.

Підписання Україною Болонської декларації, взаємодії вітчизняної та європейської освітніх систем, а також об’єктивні суспільні та економічні тенденції розвитку зумовлюють зміну освітньої парадигми із знанневої на особистісно орієнтовану компетентнісну, яка визначає нові змістовно ціннісні орієнтири освітнього процесу. Тому термін “професійна компетентність” фахівця є одним із найуживаніших понять, що з’явилися в педагогічній науці та освітній практиці нашої країни останнім часом.

Уведення кожного нового поняття (*постановка проблеми*) потребує наукового обґрунтування, детальної розробки та тлумачення, особливо якщо воно використовується в міжнародних угодах і державних документах, а також визначення необхідності його введення в понятійно-термінологічний апарат педагогіки.

Поняття “компетенція” щодо освіти і виховання підростаючого покоління в зарубіжній педагогічній науці вживається з кінця 1960 – початку 1970 рр., саме тоді зародився новий напрямок – компетентнісний підхід в освіті. Такі терміни як